

9 جولای 2017

داکتر سید عبدالله کاظم

بررسی تحلیلی و تاریخی معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران (بخش اول)

بیانیه حسن روحانی و عکس العمل افغانها در برابر آن:

حسن روحانی رئیس جمهور ایران در نشست گرد و غبار در تهران که با اشتراک نماینده گان 34 کشور جهان به شمول افغانستان به روز دوشنبه مورخ 3 جولای 2017 (17 سرطان 1396) برگزار شده بود، از ساخت بندهای متعدد در افغانستان انتقاد کرد و گفت: «80 درصد منشا گرد و غبار در این کشور منشا خارجی دارد... نمی‌توانیم در برابر آنچه محیط زیست ما را تخریب می‌کند، بی‌تفاوت باشیم، احداث سدهای متعدد در افغانستان و بندها از کجکی، کمال‌خان، سلما و دیگر سدها و بندها در شمال و جنوب افغانستان در استان خراسان ما و سیستان و بلوچستان ما تأثیرگذار است.» موصوف علاوه کرد: «اگر دریاچه هامون به طور کامل خشک شود، نه تنها از گرد و غبار این منطقه، سیستان و بلوچستان ایران در رنج خواهد بود که افغانستان هم از آن رنج خواهد برد و اگر جلوی توفان‌های شنی [ریگی] گرفته نشود، همه مردم این منطقه ما و مناطق نزدیک در کشورهای همسایه ما ناچار به مهاجرت خواهند شد.»

این سخنان آقای روحانی در این روزها عکس العمل‌های گسترده را در میان شبکه‌های اجتماعی افغانستان در پی داشت و مقام‌های افغانستان نیز مجبور شدند که به آن واکنش نشان دهند و از حق کشور در ساخت بندها دفاع نمایند، چنانکه عبدالصیر عظیمی معین وزارت انرژی و آب افغانستان

د پانو شمیره: له 1 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

طی یک مصاحبه با بی بی سی گفت: «مدیریت و کنترل آب در افغانستان براساس منافع ملی و احترام به کنواسیون‌های بین‌المللی صورت می‌گیرد و این کار تهدیدی برای ایران نیست بلکه فرصتی برای همکاری مشترک با کشورهای همسایه است... اگر کشورهای همسایه خواهان افغانستان آباد هستند، نباید سدسازی در افغانستان را به عنوان یک تهدید ببینند، بلکه آن را به عنوان یک فرصت برای همکاری مشترک تلقی کنند.» او گفت: « که مقدار قابل توجه از آب‌های افغانستان به طرف ایران جاری است و شمار اندک سدهای که در افغانستان ساخته شده، نباید دولت ایران را نگران کند. دولت ایران خود تمام آب‌های را که قبلا از آن کشور وارد افغانستان می‌شد، مدیریت کرده و بیشتر از ده ها سد بر روی آب‌های آن احداث کرده که قبلا به سمت افغانستان و در مناطق مرزی جاری بود. تاثیرات این سدسازی ایران را می‌توان بر نمک زارهای که در ولسوالی غوریان ولایت هرات ایجاد شده، مشاهده کرد.»

به گفته این مقام وزارت آب و انرژی از نظر مسایل علمی نیز نگرانی دولت ایران قابل پذیرش نیست و افغانستان متعهد به اجرا مفاد **"معاهده هلمند"** است که میان موسی شفیق و عباس هویدا، نخست وزیران وقت افغانستان و ایران در سال 1351 ش امضا شده بود و افغانستان "حق‌آبه" ایران را براساس آن پرداخته است. در آن معاهده تصریح شده است که سالانه 850 میلیون متر مکعب از آب هلمند به ایران تعلق دارد. به گفته معاون وزارت انرژی افغانستان، کابل به دلیل مشکلات داخلی در چهار دهه گذشته، در موضع ضعیف تری نسبت به ایران قرار داشته و این حق را دارد که از آبهای خود استفاده درست کند. (افغانستان: سدسازی در افغانستان نباید موجب نگرانی حسن روحانی باشد، بی بی سی، 5 جولای 2017 مطابق 21 سرطان 1396)

به گزارش آژانس پژواک: برخی از اعضای ولسی جرگه در اجلاس مورخ 6 جولای خویش اظهارات رئیس جمهور ایران را در مورد بند های آب در افغانستان مداخله آشکار آن کشور در امور داخلی افغانستان دانسته، می گویند اینچنین بیانات ثابت می کند که ایران با مردم افغانستان دشمنی دارد... دولت افغانستان باید بر اساس منافع مردم خود، در مورد مهار آب های کشور تصمیم قاطع بگیرد. این آب و خاک ما است و حق داریم که در هر کجا بند بسازیم... از حکومت افغانستان تقاضا می شود که موضوع آب افغانستان را با احترام به حاکمیت ملی با کشورهای همسایه حل کند. در میان کشورها تنها افغانستان نیست که با کشورهای همسایه در رابطه به موضوع آب مشکل داشته باشد، چون در سایر کشورها از قبیل ترکیه، عراق، سوریه و سایر ممالک این مشکل وجود دارد، اما بدون منازعه و درگیری حل شده است.

همایون همایون معاون اول ولسی جرگه که ریاست نشست امروز این جرگه را پیش می برد، گفت که اظهارات مقام های بلند رتبه ایران در مورد آب های افغانستان بی مورد است و بهتر است که ایرانی ها قرارداد های بین دو کشور را در مورد آب مطالعه کنند. وی از مقام های بلندرتبه ایران خواست که در مسایل افغانستان نه تنها در مورد آب، بلکه در مسایل امنیتی، فرهنگی و جغرافیه این کشور مداخله نکنند و دشمنان مردم افغانستان را تقویت نبخشند. او به کمیسیون روابط خارجی این جرگه هدایت داد تا قرارداد آب های افغانستان و ایران را از وزارت خارجه خواسته و به تمامی کمیسیون ها تکثیر گردد، تا مورد ارزیابی دقیق قرار بگیرد.

نا گفته نماند که شاید معاون اول ولسی جرگه از این اطلاع نداشته است که متعاقب امضای معاهده آب دریای هلمند که بین محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان و امیرعباس هویدا نخست وزیر

ایران بتاريخ 22 حوت 1351 (13 مارچ 1973) به امضاء رسید، اداره ارتباط عامه وزارت اطلاعات و کلتور از وزارت امور خارجه کشور سوابق و اسناد مهمه را مطالبه کرد و آنرا در یک رساله تحت عنوان "سوابق و اسناد موضوع آب از رود هلمند" بتاريخ 12 حمل 1352 به نشر سپرد که این رساله مجدداً چاپ شده و به وفرت در دسترس قرار دارد و به حیث یک مأخذ مهم در زمینه محسوب میشود.

شکی نیست که ساختن سد سلما و استفاده از آن، سبب کاهش هفتاد درصدی آبی می‌شود که در گذشته به کشور ایران و ترکمنستان سرازیر می‌شد. بند سلما، آن آب وافر را از ایران می‌گیرد و طبیعی است که مقام‌های ایرانی با توجه به زیان بزرگی که از این رهگذر می‌بینند، در چارچوب منافع ملی خودشان واکنش نشان می‌دهند. مسلماً افغانستان نمی‌تواند صرفاً به‌دلیل کمبود آب و یا آلودگی هوا در کشورهای همسایه، از ساختن بندهای آبی در کشور صرف نظر کند. افغانستان مبتلا به کمبود انرژی و مشکلات در تأمین آب زمین‌های زراعتی است و چاره‌ای جزء استفاده از آب‌هایش برای تولید برق و رفع احتیاجات آبی زارعان ندارد. پس همان‌طور که نیازها و نگرانی‌های ایران محترم است، نیازهای مردم افغانستان نیز قابل درک و احترام است.

حکومت افغانستان به منظور مهار آب‌های مرزی، برای ساخت بیش از 21 بند در پنج حوزه آبی کشور، برنامه ریخته است، که از این میان، بند سلما بر دریای هریرود ساخته شده است، اما کار ساخت بخش دوم بند کجکی در هلمند، بخش نهایی بند کمال خان در نیمروز و ساخت بند بخش آباد، درفراه بر دریای هلمند، ادامه دارند. وزارت انرژی و آب می‌گوید که این وزارت برای ساختن بندهای کفکان، تیرپل و پاشدان در هرات که بر دریای هریرود ساخته خواهند شد، نیز آماده‌گی می‌گیرد.

قابل یادآوریست که داکتر اشرف غنی رئیس جمهور افغانستان بعد از آنکه در سال گذشته بند سلما را افتتاح کرد، در ماه جنوری 2017 طی یک محفل بزرگ که به مناسبت نودمین سالگرد تولد محمد موسی شفیق آخرین صدراعظم دوره شاهی در کابل دائر شده بود، با استفاده از فرصت ضمن گزارش کارهای مهم او از معاهده آب هلمند نام برد که 44 سال قبل از امروز بتاريخ 22 حوت 1351 ش مطابق 13 مارچ 1973م به نمایندگی از دولت افغانستان با امیرعباس هویدا نخست وزیر ایران به نمایندگی از دولت متبوعش در کابل امضاء کرد. رئیس جمهور علاوه کرد که: در مورد معاهده هلمند بر آقای شفیق انتقاد زیاد شده بود و فشارهای زیاد بر او وارد گردید که این معاهده منعقد نشود، ولی آقای شفیق به این نظر بود که افغانستان و همسایه‌ها باید منافع مشترک شانرا درک کنند و در برابر همدیگر، نه به حیث رقیب، بلکه به حیث دوست و همکار رفتار نمایند. او در بیانیه خود به ماده پنجم معاهده اشاره کرده گفت: «ایران هیچگونه ادعائی بر آب هلمند، بیشتر از مقداری که طبق این معاهده تثبیت شده است، ندارد. حتی اگر مقادیر آب بیشتر در دلتای سفلی هلمند میسر هم باشد و مورد استفاده ایران هم بتواند قرار گیرد.»

از آنجائیکه طی چند دهه اخیر افغانستان دچار نشیب و فرازهای زیاد گردید و امکانات و وسائل تخنیکی جهت اندازه گیری حبابه از آب دریای هلمند برطبق معاهده رسمی بین دولتین بطور لازم تطبیق شده نتوانست، رئیس جمهور غنی تأکید کرد که اکنون: «اجرای معاهده آب هلمند در دستور کار دولت قرار دارد». این تذکر حتی بعضی‌ها را به این نظر آورده که مقصد اصلی دولت از تجلیل سالگرد تولد شهید موسی شفیق احتمالاً اشاره به متن معاهده و صورت اجرای آن بوده است.

علاوَتاً رئیس جمهور افغانستان اشرف غنی چندی قبل وقتی برای افتتاح فاز سوم بند کمال خان به ولایت نیمروز سفر کرد، ضمن یک بیانیه مختصر گفت: «زراعت ما سالهاست که به دلیل کمبود آب زیان دیده است. به همین دلیل دولت توجه خاص به مدیریت آبهای جاری کشور دارد. آب ما باید مهار شود و در اختیار ما قرار گیرد.» او درباره احداث بند کمال خان گفت: «اول بند کمال خان هدف است، هدف احیای سیستان باستان که باز مرکز تمدن باشد. بعد از بند کمال خان، بعد از سلما، بعد از کجکی و سلسله بندهای دیگر ما، آب ما به هدر نخواهد رفت. آب ما سرمایه ما است. بند کمال خان وسیله است، وسیله آبرومندی افغانستان از راه مدیریت سالم و همه جانبه آب افغانستان. مدیریت آب ما موجب همکاری منطقی است، نه موجب برپادی منطقی. همکاری منطقی در داخل معاهدات صورت میگیرد و ما همه معاهدات را به آن متعهد هستیم، اما معاهده با آب سیلاب مدیریت شده نمیتواند.»

لازم به تذکر است که پلان ساخت بندکمال خان در سال 1345ش در نظر گرفته شده بود و در سال 1356 کار عملی آن توسط محمد داؤد خان آغاز گردید. اما با وقوع کودتای ثور این پروژه نیز متوقف شد. کار اصلی آن بعداً در سال 1390ش دوباره آغاز یافت و قرار است در سه مرحله به پایان برسد. با سفر محمد اشرف غنی به آن جا کار ساخت فاز سوم این بند آغاز گردید و قرار است در مدت چهار سال با مصرف 78 میلیون دالر از بودجه انکشافی دولت تکمیل گردد. هدف احداث این بند در قدم اول مهار کردن سیلاب های زیانبار است و در عین زمان بالا رفتن سطح اقتصاد و افزایش استخدام و اشتغال و نیز ایجاد زمینه های زراعت بیش از 150 هزار هکتار زمین از جمله 174 هزار هکتار زمین قابل زرع آن منطقه میباشد. در عین حال احداث بند کمال خان در جهت ایجاد پوشش گیاهی برای بهبود محیط زیست آنجا نقش بسزا خواهد داشت و در جوار آن تولید 9.5 میگاوات برق برای تنویر در حدود 20 هزار خانواده مسکون آن ولایت اثرات مهمی را در ارتقای سطح زندگی مردم آنجا بار خواد آورد.

در رابطه با متن و محتوای این معاهده چه در آنوقت و چه امروز بودند و استند کسانی که اندازه معینه آب را که برای ایران داده میشود "غیرعالانه" خوانده و نیز به دلیلی اینکه به مأمورین ایرانی حق داده شده تا برای کنترل و اندازه گیری آب به بازدید ساحه مشخص به افغانستان آیند، این حق را یک اقدام "ناقض حاکمیت ملی" دانسته و حتی موضوع فروش آب مازاد حقایبه را مرادف با "فروش خاک" وانمود کرده و به تبلیغ وسیع و برپا کردن مظاهرات در آنوقت در کابل پرداختند. امروز نیز بعضی ها به این معاهده به نظر انتقادی نگاه میکنند. یقین است که اکثر مردم و حتی صاحبان مطالعه و تحقیق اکنون نیاز دارند تا در باره این موضوع ملی کسب معلومات نمایند و از حقایق تاریخی و معضلات ناشی از آن در طول سالها اطلاع دقیق متکی به اسناد حاصل دارند. به همین مقصد در این نوشته کوشش میگردد تا با استفاده از مآخذ معتبر و رسمی جهت روشن شدن بعضی زوایای مهم این موضوع مطالبی بعرض برسد.

در آغاز این بحث لازم است درباره اهمیت آب های جاری بطور عموم و آب های جاری در دریا های کشور بالاخص نگاهی مختصر انداخت و سپس توجه را به مشخصه های عمده حوزه جنوب غرب و اهمیت دریای هلمند معطوف کرد. بحث اصلی همانا وجوه تاریخی معضله آب این دریا بعد از تعیین سرحد بین افغانستان و ایران است که از سال 1872 تا 1973 چندین بار بطور رسمی مطرح بحث گردیده و هربار با مشکلاتی مواجه شده است، تا آنکه در سال 1973 با انعقاد معاهده رسمی بین

د پانو شمیره: له 4 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

دولتین این معضله حل گردید. شرح جزئیات معاهده اخیر مبحث دیگر این نوشته است که به رویت اسناد بررسی میگردد، همچنان نگاه مختصر به اقداماتی انداخته میشود که پس از امضای این معاهده از طرف نظامهای بعدی در افغانستان رویدست گرفته شدند و در اخیر با نظراندازی برحواشی مثبت و منفی این معاهده مقاله پایان می یابد.

مبحث اول "تقسیم آب، تقسیم فرصت ها"

کمبود آب امروز در بیش از هشتاد کشور جهان به یک معضل جهانی تبدیل شده است؛ آلوده شدن آبها، ضایع شدن آن و تغییرات اقلیمی از جمله عوامل مهم کمبود آب در جهان محسوب می شوند. ملل متحد به هدف تشویق کشورها برای استفاده درست از آب و تنظیم بهتر آن در سال 2009 تصمیم گرفت تا روز بیست و دوم ماه مارچ یعنی روز دوم حلول فصل بهار را که مصادف با دومین روز "نوروز" است، به حیث روز بین المللی آب در جهان اعلام نماید و در آن سال شعار "تقسیم آب، تقسیم فرصت ها" را عنوان کرد.

گفته میشود که هفتاد فیصد سطح زمین پوشیده از آب است، اما فقط دو نیم فیصد آنرا آبهای شیرین تشکیل میدهد که قابل استفاده میباشد و پیشبینی میشود که به دلایل مختلف کمبود آب در سطح جهانی منجر به جدال و برخوردهای سیاسی بیشتر بین کشورهای مختلف خواهد شد، چنانکه همین موضوع اکنون بین بعضی از کشورها مشکلات زیاد را ایجاد کرده است و آنهم به این دلیل که 261 دریا در جهان اقلأ از دو کشور عبور میکنند و حق استفاده از آب این دریاها در کشورهاییکه به اصطلاح "بالا آب" و "پایان آب" استند، موجب بروز معضلات حقوقی و سیاسی شده و حتی بعضاً بطور غیرمستقیم منتج به برخورد های نظامی بین کشورهای ذینفع شده اند.

داکتر عبدالحنان روستائی - محقق افغان در یکی از مقالات خود زیر عنوان فرعی "منازعات بین کشورها بر اثر کم آبی" مثالهای چند از مشکلات جاری بین یک تعداد کشورها را به دلیل کمبود آب چنین شرح میدهد: «تغییرات اقلیم در جهان موجب کم آبی های پیهم و بی نظیر شده و در نتیجه کمبود آب در سطح بین المللی باعث بروز منازعات ملی و منطقه ای گردیده، بخصوص در مناطق پرنفوس جهان زمینه جنگ و کشمکش ها را آماده ساخته است. یکی از دلایل اشغال بلندی های جولان [گولان] از جانب دولت تجاوزگر اسرائیل دسترسی به منابع آبی سوریه است. هکذا از چند سال به این طرف منازعاتی به خاطر آب دجله و فرات بین ترکیه و عراق بروز کرده، زیرا ترکیه مقادیر زیاد از آب این رودخانه ها را در خاک خود ذخیره کرده و به عراق آب کافی نمیرسد. همچنین کشمکش های جدی بین کشورهای منطقه هند و چین روی استفاده از دریای "میکان" جریان دارد، هم مانندی که بین مصر، سودان، حبشه و یوگندا نیز به خاطر استفاده از آب رودخانه نیل اختلافات عمیق سیاسی بروز کرده است.»

داکتر روستائی با ابراز نگرانی از فرار آبهای افغانستان به کشورهای همسایه و زیانهای وارده به کشور از این ناحیه می نویسد که: «به همین قسم منازعه آب هلمند بین ایران و افغانستان طی بیشتر از صد سال هنوز یک رویه نگرندیده [هنوز فقط در روی کاغذ باقی مانده و مراقبت از جریان آب آن به ایران برطبق معاهده رسمی بین دولتین دقیقاً صورت نگرفته] و آب رودخانه های کنر و کابل با

معاونین آن به دسترس پاکستان قرار دارد. دولت افغانستان در نظر دارد تا در منطقه "شال" و "شیکی" اسعدآباد ولایت کنر دو بند برق با ظرفیت حدود 1500 میگاوات بسازد. اینک دولت پاکستان برنامه ای را رویدست گرفته تا مسیر دریای کنر را در آن طرف خط دیورند در نواحی چترال طوری دگرگون کند که آب مناطق بالائی رودخانه کنر قبل از آنکه داخل ولایت کنر گردد، مسیر خود را بطرف پشاور تغییر دهد. این پلان منحوس پاکستان یک حرکت پیشگیرانه میباشد تا در صورت استفاده از آب دریای کنر در داخل افغانستان، مقدار زیاد آب پیش از پیش از دسترس افغانستان خارج گردد. به همین منوال آبهای هریرود و هلمند در اختیار ایران قرار دارند، چون با ساخت بندهای بزرگ آبی در افغانستان برخی از مناطق کشورهای همسایه امتیاز فراوانی آب را از دست خواهند داد، لذا این کشورها از اعمار چنین پروژه هائی در داخل افغانستان جلوگیری نموده و آنها را سبوتاژ می نمایند.»

او در ادامه می افزاید: «پس بی جهت نیست که بند سلما که کار آن در حدود 50 سال قبل آغاز گردیده بود و اکنون [به بهره برداری آغاز کرده است]، همچنین بندکمال خان در جنوب غرب افغانستان که حدود 40 سال قبل 30 فیصد کار آن انجام یافته بود، تاحال نه تنها بازسازی نگردیده، بلکه ساختمانها و سامان آلات آن به یغما برده شد. به همین گونه آب رودخانه های پامیر، کوکچه، کندز، آمو، مرغاب و غیره در شمال افغانستان که توانائی عظیم تولید انرژی برق را دارند، به کشورهای ازبکستان و ترکمنستان سرازیر میشود. دولتهای گذشته و حال افغانستان مانند موجود بی رمقی نه تنها نظاره گر این صحنه های دلخراش است، بلکه خریدار دلباخته انرژی ازین کشورها نیز میباشد.»

روستائی با خیراندیشی اذعان میدارد که: «با درنظرداشت حقایق بالا منازعه افغانستان با کشورهای همسایه روی مسئله آب مشکل بزرگیست که فقط یک دولت ملی، مترقی و مردمی میتواند آنرا مطابق با منافع مردم افغانستان و رعایت قوانین بین المللی حل نماید و با حل این مشکل و استفاده معقول و دوامدار از منبع آب افغانستان زمینه پیشرفت و ترقی اقتصادی وطن آماده گردیده، باشندگان آن از تنعم برخوردار شده و وابستگی کشور تقلیل می یابد.» (روستائی، داکتر عبدالحنان: مقاله "استفاده معقول و دوامدار از منابع آب و انرژی آبی افغانستان"، منتشره: افغان جرمن آنلاین، مورخ 28 می 2016، صفحه 2)

قبل از آنکه به بحث اصلی پیرامون مشخصات دریای هلمند پرداخته شود، لازم است تا درباره منابع آبهای افغانستان به چند نکته مهم اشاره گردد: مهمترین منبع آبها در کشور از ارتفاعات سرچشمه گرفته و اندازه آن متناسب است به درجه بلندی یعنی ارتفاع از سطح بحر و نیز مقدار بارندگی. آبهای این منابع که از کوهستان های هندوکش، بابا، سیاه کوه و سفید کوه و سپین غر و شنکی و دیگر کوه های کشور سرازیر میشوند، برطبق تخمین های موجود تقریباً 25 فیصد آن به داخل کشور به مصرف میرسند و متباقی به کشور های همسایه جریان می یابند.

گفته میشود که در اثر ریزش برف و باران در افغانستان سالانه در حدود 180 میلیارد متر مکعب آب به وجود می آید که تقریباً نصف آن تبخیر شده و تقریباً 95 میلیارد مترمکعب آن منابع آبی کشور را تشکیل میدهد که 80 فیصد آن از نوب برف ها از هندوکش منبع میگیرد و از آن جمله 88 فیصد یعنی 84 میلیارد متر مکعب آبهای روی زمینی و 12 فیصد آن معادل 11 میلیارد مترمکعب آبهای زیر زمینی را می سازد. به این اساس از دامنه کوه های کشور آبها به هرسمت در 25 رودخانه بزرگ و صدها رودخانه کوچک و هزاران جویبار در جریان میباشد که از جمله مهمترین یکی هم دریای آمو

است که بطور اوسط تا 2050 متر مکعب آب در یک ثانیه در منطقه قرقین در آن جریان دارد، دریای کابل که جریان آب آن در ساحه درونته تا 1560 متر مکعب آب در ثانیه میرسد و دریای هلمند که یک ساحه تقریباً 386 هزار کیلومتر مربع را احتوا میکند و ضریب آبدهی آن در ساحه چاربرجک بین 60 تا 20000 متر مکعب در ثانیه درتغییر میباشد. (برای شرح مزید دیده شود مأخذ بالا - صفحات 3 تا 5)

(ادامه دارد)

د پانو شمیره: له 7 تر 7

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو لو مخکي په خیر و لولئ